

על כפתורים, רוכסנים, סקוצ'ים וכל השאר שיחה על פרשת דברים

פרשת דברים פותחת את ספר דברים שנקרא גם 'משנה תורה' מפני שהוא מעין סיכום של שאר חומשי התורה, והוא גם בחזקת צוואתו של משה רבנו לעם ישראל.

הפרשה מתחילה עם סקירת המסע של בני ישראל במדבר, התלונות שלהם והעונשים שקיבלו. לקראת סוף הפרשה מופיעים שמות של עמים שונים שהיו בכלל עמי כנען, והתורה עוברת עליהם ביעף. מדובר בשמות אקזוטיים כגון אַמִּים, קָפָאִים, ח'רִים, זְמִזְמוּמִים, עוֹמִים וכפתורים. אלה נמנים עם העמים שה' השמיד מפני בני ישראל.

פסוק אחד בפרשה עניין אותי במיוחד, והוא פסוק כג בפרק ב שאומר כך:

וְהָעַוְנִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֻצְרוֹת עַד-עֵזָה כְּפִתּוּרִים הַיֹּצְאִים מִכְּפִתּוֹר הַשְּׂמִיּוֹת וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם.

כלומר שהיה עם בשם ה-'עוֹמִים' שישב בשפלת החוף הדרומית של הארץ, ובא עם אחר שנקרא 'כפתורים' ממקום שנקרא 'כפתור', והשמיד את העוֹמִים וישב במקומם. על הכפתורים האלה אני רוצה לדבר. מי היו אותם 'כפתורים'? כמעט כל המפרשים תמימי דעים שהם גוי מגויי הים כלומר הם באו מחופי אירופה הדרומית. יש שמזהים את 'כפתור' עם הכרתים ואומרים שהכפתורים הביאו את התרבות המינואית לארץ כנען.

אנחנו יודעים שהתורה אומרת במקומות שונים שה' הוריש את עמי כנען מפני בני ישראל מפני שעמים אלה היו עובדי אלילים. הם העבירו את בניהם ובנותיהם באש כקורבן לאליל שנקרא בלעג 'המולך', ועבדו את אליליהם על ראש כל גבעה ותחת כל עץ רענן.

לצורך השיחה הזאת עלה בדעתי לטעון שהכפתורים חטאו בין היתר בחטא שאני קורא לו בלשון ציורית "חטא הכפתור" כלומר אי שמירה על לבוש הולם. אין בידי כל ראיה לכך, ולמעשה אני מעולל עליהם עלילה. אילולי נכחדו, קודם בארץ ישראל ואחר כך גם בכרתים, היו יכולים להגיש נגדי תביעה פלילית, ואני מניח שגם היו זוכים במשפט.

כידוע הכפתור הוא דבר יחסית קטן, אבל יש לו תפקידים לא קטנים כגון תפקיד אסתטי כפי שהתורה מתארת במעשה המנורה "כפתור ופרח", פונקציונאלי-טכני כגון זה של הכפתורים במקלדות, במכוונות ובמערכות בקרה (תחשבו על כפתור שעליו לוחצים כדי לשחרר טילים נושאי נשק גרעיני), וגם, איך לומר, מוסרי כגון הסתרת חלקי הגוף. אני רוצה לדבר על התפקיד האחרון הזה. מתי אנחנו פותחים את הכפתורים בבגדים שלנו? תסכימו אתי שלרוב אנחנו לא עושים את זה לעיני כל. מלבד מקרים מאוד מיוחדים, אם אנחנו מתערטלים לעיני הרבים הדבר נחשב כהתבזות. זאת אומרת שיש הבדל גדול בין רשות הפרט לבין רשות הרבים.

אני יודע שאיך שאנשים שומעים את המילה 'צניעות' הם מיד משנים את האות השניה וחושבים שמדובר בצביעות מצד מי שמדבר על צניעות. זה קורה בגלל הטפות המוסר במשך דורות מצד אלה שמוחזקים 'דתיים' או 'דוסיים'. אני באמת לא אוהב להשתמש במילה הזאת, אבל הנושא קיים וברשות הרבים אי אפשר להתנהג כמו ברשותנו הפרטית.

אני רוצה לספר לכם משהו מהחוויות האישיות שלי. הלימודים האוניברסיטאיים שלי היו במכון הטכנולוגי של העיר אבדן (Abadan) שבדרום איראן, על המפרץ הפרסי. לעומת החום והלחות שם, אילת היא כסף קטן. ואנחנו, הסטודנטים שבאו מרחבי המדינה, גרנו במעונות הסטודנטים בבניינים לא ממוזגים. היו רק מאווררי תקרה. היינו ארבעה אנשים בכל חדר. כמוכן שרוב הסטודנטים היו מוסלמים. אחד השותפים שלי לחדר היה בחור דתי שהקפיד להתפלל כל יום בחדר. כשהחום היה כבד מנשוא, הוא התפלל כשהיה לבוש ב-... תחתונים בלבד! אז אפשר להיות ליברליים ולומר שהתפילה היא בין אדם לבוראו, ולא קשורה לצורה בה האדם מלובש. אם אפשר להתפלל ממעי הדג כפי שעשה יונה הנביא (נניח שהסיפור הוא אמיתי), אפשר גם להתפלל בתחתונים. אבל האם אותו בחור היה אפילו מעלה בדעתו להתפלל כך במסגד? הרי היו עושים לו לינץ' במקום. היו קורעים אותו לגזרים.

אצלנו היהודים, עד כמה שאני יודע, אין תפילת יחיד חוץ מאשר במקרים מיוחדים. אנחנו מחוייבים ל-'תפילה בציבור'. לפי דעתי הדגש הוא על המילה השניה. ה**ציבור** הוא שקובע. והציבור הוא שקבע את המוסכמה החברתית לגבי צניעות בלבוש במקומות ציבוריים ובמיוחד בבית כנסת.

למה בכלל אני אומר את הדברים האלה? מפני שאני חבר בועדת התפילה, ולשם הגיעה לאחרונה תלונה על כך שלא תמיד מקפידים על לבוש הולם בבית הכנסת. חשבתי מה אני יכול לעשות עם הנושא הזה. יש כאן שתי בעיות גדולות. בעיה אחת היא שבנושא לבוש הולם, למרות שיש מוסכמות חברתיות, אין הגדרה אוביקטיבית מחייבת. אי אפשר לעמוד בכניסה לאולם התפילה ולומר "סליחה גברת, אפשר רק רגע למדוד את החצאית שלך? זה לוקח שתי שניות. אה, אני מצטער החצאית שלך קצרה מהמותר ב-4 מ"מ; את לא יכולה להיכנס ככה לבית הכנסת. לא, לא, את לא צריכה לחזור הביתה. יש לנו כאן חצאיות תקניות. את יכולה ללבוש אחת ולהיכנס". אתם צוחקים? אז תשמעו את זה: בבית הכנסת שבשכונה שלנו, חמש דקות ברגל מהבית שלי, מקיימים מנהג שלפיו אסור לשליח ציבור לעבור לפני התיבה עם שרוולים קצרים. ומה קורה אם בקיץ אנשים באים עם שרוולים קצרים ומישהו מהם צריך להיות שליח ציבור? אין בעיה. בתוך התיבה, איפה שאצלנו יש ספר הפטרות והאצבע לקריאה בתורה וכו', אצלם יש גם שניים שלושה זוגות של שרוולים. שליח ציבור שלא לבוש בשרוולים ארוכים לוקח שרוולים מהתיבה ומלביש אותם על ידיו. זה שעם השרוולים האלה המנופחים ועם הגומי

המחזיק אותם הוא נראה כמו ליצן בהצגת ילדים, זה לא מפריע לאף אחד. העיקר שהוא מתפלל עם שרוולים.

הבעיה השניה היא שגם אם היו אמות מדיה ברורות לצניעות בלבוש, אנחנו לא היינו יכולים וגם לא היינו רוצים לאכוף אותן. הרי אנחנו נאבקים על עצם קיומנו כקהילה, ומשוועים לחברים חדשים או לפחות למבקרים שיבואו וידעו שיש דבר כזה קונסרבטיבים, ושהשד לא נורא. במצב כזה איך אנחנו יכולים לדרוש משהו מהקהל ואפילו להעיר משהו ככל שמדובר בשמירה על לבוש הולם?

עכשיו שימו את עצמכם במקום חברי ועדת התפילה. מה הייתם עושים עם תלונה על לבוש לא הולם? אני חושב שלא הרבה. אני חיפשתי בפרשה ומצאתי תירוץ בביטוי "כפתורים היוצאים מכפתור" כדי להעליל עליה על העם הזה ולומר שהם לא היו צנועים בלבוש, ובכך להעלות את הנושא לפניכם, וגם זה בדחילו ורחימו. יפה, אז העליתי. מה עכשיו? לא הרבה. אני רק משתף אתכם בהתלבטויות שלי מתוך תקווה שאוכל לבקש שכשאתם באים לבית הכנסת תנהגו ביתר הקפדה גם אם היא לא לרוחכם, ואת הכפתורים תסגרו במידה הולמת.

עד כאן על כפתורים.

על רוכסנים, סקוצ'ים, תיק-תקים וכל השאר, אולי במזדמנות אחרת.

שבת שלום.

הכין: ניסן אבדי